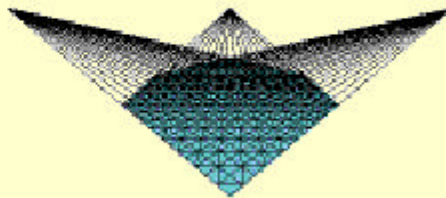

Nummer 24, december 2004

Bijzonder: Boekband van Suenonius Mandelgreen
 Dat wat gemaakt is, behoeft onderhoud
 Waterschapsarchieven in het Zeeuws Archief
 Schenking uit Amerika
 Cursussen genealogie en paleografie
 Wie schrijft die blijft!
 Wegwerkzaamheden in de depots
 Adres en openingstijden

Boekband van S. Mandelgreen, rood marokijn met stempelwerk in goud, afmetingen: 27,1x21,2 cm, 35 blz. Archief familie Van Borssele van der Hooge, inv. nr 145 en 145a.

BIJZONDER:

Boekband van Suenonius Mandelgreen

Eén van de betere boekbinders van zijn tijd was de Zweed Suenonius Mandelgreen. Hij werkte van 1736 tot aan zijn overlijden in 1758 in Middelburg. Mandelgreen werd geboren in het Zweedse Uppsala. In Zweden leerde hij het vak van boekbinder, waaronder het bestempelen van boekbanden in goud. De hierbij afgebeelde boekband is van zijn hand en werd gemaakt in Middelburg. De band bevat een redevoering over de geschiedenis en de verdiensten van het Zeeuwse geslacht Van Borssele.

De redevoering werd in 1755 in het Latijn uitgesproken door de veertienjarige Jona Willem te Water die daarmee zijn sponsor Jan van Borssele bedankte. Dankzij diens financiële steun kon hij in Utrecht gaan studeren (en met succes, want Jona Willem te Water zou het brengen tot hoogleraar in de godgeleerdheid en de kerkelijke geschiedenis te Leiden). Waarschijnlijk had zijn vader, de Axelse predikant Willem te Water, de redevoering grotendeels samengesteld. Hij was het ook die de Nederlandse vertaling maakte en er aantekeningen bijvoegde. Het geheel droeg hij op aan de echtgenote van Jan van Borssele. De tekst werd gedrukt door Pieter Gillissen in 1755 in Middelburg.

Jan van Borssele zal Mandelgreen gevraagd hebben om een aantal exemplaren van de redevoering van een speciale band te voorzien. Twee van deze banden bevinden zich in het Zeeuws Archief. Mandelgreen gebruikte als schutbladen paarse stijfselferpapieren met een blinddruk van een houtblok. De bijgaande roodmarokijnen boekband stempelde hij in goud met een lintenpatroon, dat gedeeltelijk met zwart is ingevuld, en met bloemen en planten. Centraal is het familiewapen van Van Borssele van der Hooge afgebeeld en in elke hoek bevindt zich een cupido die een pijl afschiet op een vliegend hart met de woorden: In de Hoop. Mandelgreen was naast boekbinder ook drukker en veilinghouder. In 1758 startte hij samen met drie uitgevers de uitgave van de Middelburgsche Courant.

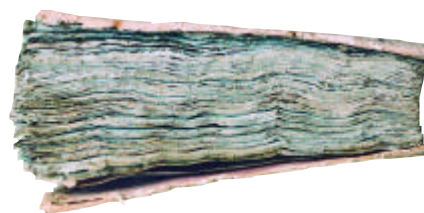
Dat wat gemaakt is, behoeft onderhoud

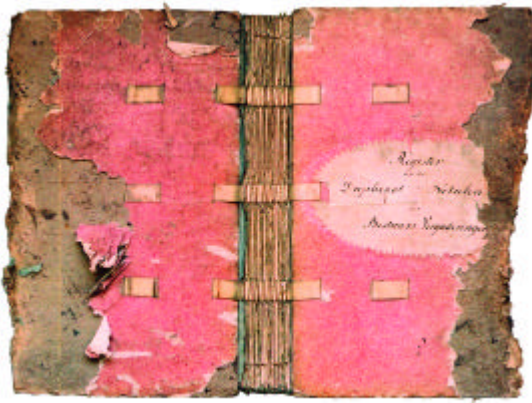
Restauratie van een boekband van de
 Maatschappij tot Nut van 't Algemeen

“‘t Is vol van schatten hier”, dacht Gerard Post van der Molen, toen hij het Zeeuws Archief in 2001 bezocht om een tentoonstelling te helpen inrichten. Tegelijkertijd dacht hij ook aan de vergankelijkheid van die archiefschat-ten: “Dat wat gemaakt is, behoeft onderhoud.”

*‘t Is vol van schatten hier, en ik behoef
 maar even van mijn tafel op te staan,
 ‘t hoofd in den schemer, naar een hoek te gaan,
 Waar ik iets opdelf en blader en proef.*
 (Herman Gorter, *De school der poëzie*)

Als margedrukker hielp Gerard Post van der Molen in 2001 mee aan de tentoonstelling in het Zeeuws Archief over de Middelburgse drukkersfamilie Moulert (1597-1646). Een margedrukker is een amateur-drukker en soms ook -uitgever. Post van der Molen voert de pers 'De Ammoniet' in Leiden en maakt drukwerk op historische persen en met historische materialen. Hij geeft vooral teksten uit over boek- en drukgeschiedenis en veel van zijn producten zijn erop gericht om belangrijke boekhistorische collecties te ondersteunen. "Wij zijn met z'n allen verantwoordelijk voor het behoud van onze culturele schatten", aldus een enthousiaste Post van der Molen. Zelf draagt hij daar actief aan bij met het maken van zogenaamde restauratiedrukken waarvan de opbrengst bestemd is voor de conservering van oud drukwerk.

Voor de tentoonstelling in het Zeeuws Archief vervaardigde hij een 'Placcaet ter restauratie'. De met de hand gezette en gedrukte plakkaten werden voor tien gulden te koop aangeboden in de archiefwinkel. Met de opbrengst kon een bijzondere boekband uit het archief gerestaureerd worden. Het resultaat van de samenwerking smaakte naar meer en tijdens de presentatie van deze gerestaureerde band bood de margedrukker genereus aan de opbrengst van de verkoop van zijn boekje 'Vande Druckerije' te bestemmen voor de restauratie van een archiefstuk. Vijftig fotografische herdrukken werden in het Zeeuws Archief en bij boekhandel De Drukkery in Middelburg voor tien gulden verkocht.

"Wij steken gewoon de handen uit de mouwen"

Gerard Post van der Molen kent de zorg die bij culturele instellingen leeft als het gaat om gebrek aan middelen voor restauratie en conservering. Gruwelverhalen over verkoop van unica om de rest te kunnen conserveren bijvoorbeeld. "Maar er is iets aan te doen", zegt hij. "Wij steken gewoon de handen uit de mouwen. Een niet toereikend budget? Dan vullen we dat aan. Hoe? Door trots te zijn op wat wij behouden en het publiek actief te interesseren voor en te betrekken bij al die Zeeuwse schatten die hier zomaar kilometers lang liggen te popelen om bestudeerd, bewonderd en geconserveerd te worden, of met andere woorden: door bijvoorbeeld restauratiedrukken te maken, zoals het boekje 'Vande Druckerije'."

Dankzij de opbrengst van de verkoop van het boekje kon een register uit het archief van de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen, Departement Middelburg worden gered. Dit archief heeft vochtschade geleden met schimmel tot gevolg die het papier heeft verzwakt. Daardoor is vervilt papier ontstaan dat bij aanraking afbreekt. Sommige banden kunnen zelfs niet meer worden geraadpleegd. Het Nutsarchief staat dan ook hoog op de conserveringslijst van het Zeeuws Archief. Inventarisnummer 36 was er het slechtst aan toe. Boek- en papierrestaurator Marijn de Valk heeft het register gerestaureerd en geconserveerd, waardoor het nu weer op te vragen is in de studiezaal en naar hartelust kan worden 'bestudeerd en bewonderd'.

Afbeeldingen: Register op de Duplacaat Notulen der Bestuurs-Vergadering[en] van de Maatschappij tot nut van 't algemeen, Departement Middelburg 1794 - 1804, inv.nr 63. Het register bestaat uit zeventien katernen, genaaid op drie perkamenten stroken die door kartonnen platten gehaald zijn. Het karton is bekleed met marmerspapper met een Kievietpatroon in rozerood. De rug is ongelijmd. De handgeschepte bladen worden afgewisseld door blauw vloeipapier.

De schade: vocht, schimmel, scheuren, ontbrekende delen en gebroken naaisel. Tijdens de restauratie werden band en boekblok gereinigd, de eerste drie katernen en de dekbladen losgemaakt, 115 pagina's aangevezeld, alle bladen gerestaureerd, de eerste katernen opnieuw genaaid, het oude naaisel hersteld, ontbrekende delen karton aangevuld en zwakke delen verstevigd, losse stukken marmerspapper vastgezet en ontbrekende delen gedeeltelijk aangevuld.

Linksboven en -onder: de boekband voor en na de restauratie.

Waterschapsarchieven in het Zeeuws Archief

De oude archieven van het Waterschap Zeeuwse Eilanden zijn voortaan in het Zeeuws Archief te raadplegen. Waterschapsarchivaris Fop Smit en zijn assistent Daniël Obbink beheren de archieven en hebben daarvoor hun intrek genomen in het Zeeuws Archief.

Sinds de verhuizing van het waterschap naar de nieuwe huisvesting aan de Kanaalweg in Middelburg zijn de oude archieven ondergebracht aan het Hofplein. Waterschapsarchivaris Fop Smit en zijn assistent Daniël Obbink verhuisden mee. Hun werkkamer staat vol met historische meubelen die afkomstig zijn van de waterschappen die in 1996 zijn gefuseerd tot het Waterschap Zeeuwse Eilanden. De oude mahoniehouten kasten, bureaus, stoelen en serviesgoed maken hun werkplek in het achttiende-eeuwse Van de Perrehuis tot een echte stijlkamer. Smit is tevreden over de nieuwe plek van de archieven. "Voor mensen die genealogisch of lokaal-regionaal-historisch onderzoek doen is het gemakkelijker geworden om tegelijkertijd oude polder- en waterschapsarchieven te raadplegen. Alles is nu in te zien in de studiezaal van het Zeeuws Archief en dat is handig." Als tip aan de onderzoeker noemt hij de administratie van de geschotsheffing: "Geschoth is de belasting die de grondeigenaren in de polders moesten betalen voor het onderhoud van de watergangen en de dijken. De registratie van alle grondeigenaren met de grootte van hun land is opgetekend in grote registers, overlopers en vergaarboeken genoemd. Ook de vele kaarten en tekeningen in deze archieven zijn belangrijke bronnen."

De toegangen op de archieven van de voormalige polder- en waterschapsarchieven van Schouwen-Duiveland, Tholen, Walcheren en Noord- en Zuid-Beveland staan in de studiezaal van het Zeeuws Archief. Voor het raadplegen van de stukken uit deze archieven maakt u vooraf een afspraak met waterschapsarchivaris Fop Smit of zijn assistent Daniël Obbink, telefoon (0118) 678878.

Waterschapsarchivaris Fop Smit in zijn werkkamer in het Zeeuws Archief.

Schenking uit Amerika

Het Zeeuws Archief heeft een bijzondere schenking ontvangen van een gulle gever met Zeeuwse 'roots' uit de Verenigde Staten van Amerika, de heer H.W. den Herder in Houston, Texas. Met dank aan diens neef uit Goes en de Zeeuwse Bibliotheek heeft het Zeeuws Archief de schenking in ontvangst mogen nemen. Het gaat om de heruitgave van het vijfdelige *Oud en Nieuw Oost-Indiën*, geschreven door dominee François Valentijn (1666-1727) en oorspronkelijk verschenen in 1727. Het boek geeft een uniek beeld van de geschiedenis van de Nederlanders in Indonesië en omliggende gebieden: het handelsgebied van de VOC. Vanaf 2002, het herdenkingsjaar van de VOC, verscheen de facsimile uitgave, gebonden in acht banden op folioformaat. Ook de eerder dit jaar verschenen biografie over François Valentijn (1666-1727) van R.R.F. Habiboe maakt deel uit van de schenking die een aankoopwaarde vertegenwoordigt van ruim drieduizend euro. De boeken zijn te raadplegen in de studiezaal van het Zeeuws Archief.

Cursussen genealogie en paleografie

Het Zeeuws Archief organiseert wegens groot succes wederom cursussen in samenwerking met de Zeeuwse Volksuniversiteit (ZVU). In januari 2005 starten Genealogie voor beginners en Paleografie voor gevorderden.

Wie waren mijn voorouders? Genealogie voor beginners

Tijdens deze cursus leert u van de heer J.W. Zondervan hoe u een stamboomonderzoek kunt opzetten en in welke bronnen u kunt zoeken. Aan bod komen onder andere de registers van de burgerlijke stand, de bevolkingsregisters, de genealogische verzamelingen en de mogelijkheden om via de computer onderzoek te doen. Het is niet noodzakelijk dat u thuis een computer heeft. Als cursusboek wordt gebruikt *Zeeuwen gezocht, gids voor stamboomonderzoek in Zeeland*. Te koop in de archiefwinkel voor €17,50.

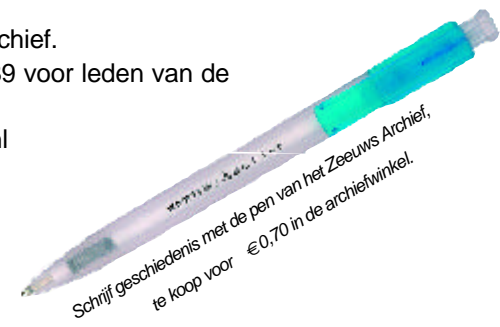
Wat staat daar? Paleografie voor gevorderden

Oude archiefbronnen zijn niet altijd gemakkelijk te lezen of te begrijpen. Met deze cursus vergroot u uw leesvaardigheid. Daarbij gebruikt drs I.J. van Loo unieke documenten uit het Zeeuws Archief, waardoor u bovendien inzicht verwerft in het roemrijke Zeeuwse handels- en oorlogsverleden. De cursus is geschikt voor geïnteresseerden met enige leesvaardigheid. Het cursusboek *Werken met Zeeuwse bronnen, tekst en uitleg bij het lezen van archiefstukken* is voor €13,40 te koop in de archiefwinkel.

De cursussen bestaan elk uit acht lessen die worden gegeven in het Zeeuws Archief.

Start: maandagavond 10 januari, van 19.30 tot 21.30 uur. Kosten per cursus: €89 voor leden van de ZVU/Zeeuws Genootschap/Heemkundige Kring, en €104 voor niet-leden.

U kunt zich aanmelden bij de ZVU, tel. (0118) 634800, e-mail vu-zeel1@csnet.nl

Wie schrijft die blijft!

Zij drukten hun stempel op de Zeeuwse geschiedenis

De nieuwe tentoonstelling *Wie schrijft die blijft! Zij drukten hun stempel op de Zeeuwse geschiedenis* is van 5 februari tot en met 4 juni 2005 te zien in het Zeeuws Archief. Centraal staan personen uit negen groepen uit de Zeeuwse samenleving en de geschreven bronnen die zij hebben nagelaten. Allen drukten zij – vaak letterlijk – hun eigen stempel op de Zeeuwse geschiedenis. Verschillende zegelstempels en –ringen zijn dan ook te zien in deze tentoonstelling die wordt gemaakt samen met de Werkgroep Metaalvondsten Zeeland.

Wegwerkzaamheden in de depots

De vloeren van de depots in het Zeeuws Archief zijn toe aan verbetering. Vanaf maandag 17 januari tot en met vrijdag 4 februari 2005 worden de herstelwerkzaamheden uitgevoerd. Het kan daardoor gebeuren dat bepaalde originele archiefstukken tijdelijk niet te raadplegen zijn in de studiezaal.

Wij raden u aan vòòr uw bezoek de website www.zeeuwsarchief.nl te raadplegen of telefonisch contact op te nemen, telefoon (0118) 678877 of 678800. Wij bieden u onze excuses aan voor het ongemak.

Adres en openingstijden

Zeeuws Archief, Hofplein 16, Postbus 70, 4330 AB Middelburg, tel. (0118) 678800, fax (0118) 628094.

E-mail info@zeeuwsarchief.nl, website www.zeeuwsarchief.nl

Openingstijden studiezaal: dinsdag t/m zaterdag van 9.00 tot 17.00 uur,

expositieruimte: maandag t/m zaterdag van 9.00 tot 17.00 uur.

Attentie Op vrijdag 24 december en vrijdag 31 december 2004 sluit de studiezaal om 16.00 uur. Het Zeeuws Archief is gesloten op zaterdag 25 december 2004 (Eerste Kerstdag) en zaterdag 1 januari 2005 (Nieuwjaarsdag).

Abonnement Nieuwsbrief

Attentie Wilt u als nieuwe abonnee deze gratis Nieuwsbrief ontvangen, mail uw adresgegevens dan naar info@zeeuwsarchief.nl onder vermelding: abonnement Nieuwsbrief. U kunt zich via dit mailadres ook afmelden. Hebt u geen e-mail, stuur dan een kaartje naar het Zeeuws Archief met uw aan- of afmelding.